

SIA CŪKU CILTSDARBA CENTRS

LATVIJAS BALTĀS CŪKU ŠKIRNES AUDZĒŠANAS PROGRAMMA

SATURS

Ievads	3
1. Audzēšanas programmas virsmērķis	5
2. Prasības Latvijas baltās cūku šķirnes ģenētisko resursu saglabāšanai	5
3. Audzēšanas programmas uzdevumi	5
4. Latvijas Baltās cūku šķirnes raksturojums	6
5. Audzēšanas programmas ģeogrāfiskā teritorija	7
6. Vaislas dzīvnieku skaits audzēšanas programmas realizācijai	7
7. Cūku identifikācijas sistēma	7
8. Cūku izcelsmes reģistrācijas sistēma	8
9. Snieguma pārbaude un cūku ciltsvērtības noteikšanas sistēma	8
9.1. Produktivitātes vērtēšana	10
9.2. Reprodukcijas spēju vērtēšana	11
10. Cūku produktivitātes prasības uzņemšanai ciltsgrāmatā	13
11. Vaislas dzīvnieku izlases principi	13
12. Zootehniskā sertifikāta izsniegšanas kārtība	14
13. Vaislas kuiļu un vaislas materiāla sertificēšana	15
1.pielikums. Nolikums par šķirnes cūku audzēšanas saimniecību atestāciju	16
2. pielikums	19
3.pielikums	20
4.pielikums	23
5.pielikums	26

Latvijas cūkkopība pēdējo gadu laikā kļuvusi par nozari, kas spējīga piesātināt ne vien iekšējo tirgu ar kvalitatīvu cūkgaļu, bet spēj ražot pasaules tirgus prasībām atbilstošu augstvērtīgu produkciju. Cūkgaļu jārāžo kvalitatīvu un izmaksu ziņā konkurētspējīgu ar citu valstu ražojumiem. Tomēr katrai valstij ir nozīmīgas vietējās tradīcijas, kuras neskatoties uz ekonomisko lietderību tiek nodotas nākamajām paaudzēm.

Vienlaicīgi ar cūku skaita pieaugumu, ražotāju uzmanību saista cūkgaļas kvalitātes paaugstināšanas jautājums. Pirmkārt kritiskam vērtējumam pakļautas tiek Latvijā izmantotās cūku šķirnes. Ja Landrases un Jorkšīras šķirnes daļēji atbilst ražotāju prasībām, tad Latvijas baltās cūku šķirnes pabiezā zemādas spēka kārtā un prasībām neatbilstošais liesās gaļas saturs kautķermeņos, saņem ražotāju kritisku attieksmi.

Pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados izskanēja vairāki priekšlikumi - nolikvidēt Latvijas baltās šķirnes cūkas un no Anglijas, Dānijas importēt vaislas materiālu ar kuru būtu iespējams ražot tirgum nepieciešamās kvalitātes cūkgaļu. Tomēr saimniecības uzsākot šādi risināt problēmu, drīz vien atzina, ka ievestais vaislas materiāls ir ne vien dārgs, bet mūsu apstākļiem maz piemērots, jo daudz dzīvniekus nācās izbrāķēt. Turpmāk lielie cūkgaļas ražotāji atzina par labāku izmantot vietējo šķirņu krustojumu sivēnmātes un tās lecināt ar importēto gaļas šķirņu vaisliniekiem. Vairākās šķirnes cūku audzēšanas saimniecībās Latvijas baltās šķirnes cūkas sastādīja lielāko daļu ganāmpulka. Saimniecības pamazām sāka pāriet uz Landrases šķirnes plašāku izmantošanu. 1999. gadā izstrādāja Latvijas cūku selekcijas programmu, kurā paredzēja abu Latvijā izmantoto šķirņu Latvijā baltās un Landrases uzlabošanu ar Ziemeļvalstu (Dānijas, Zviedrijas, Somijas) Jorkšīras un Landrases šķirņu vaisliniekiem.

2000. gadā Cūku ciltsdarba centrs ar saimniecību atbalstu uzsāka minēto šķirņu vaislinieku importu un izmantošanu. Rezultātā dažu gadu laikā samazinājās Latvijas baltās tīršķirnes populācijas daļa līdz kritiskai robežai, šķirnes cūku audzēšanas konsultatīvā padome 2002. gada augustā nolēma saglabāt Latvijas baltās tīršķirnes populāciju, izstrādājot saglabāšanas programmu.

Nacionālās cūku selekcijas programmas realizācijai bija nepieciešami ne vien strukturāli audzēšanas darba pārkārtojumi, bet arī lokālo šķirņu uzlabošana ar citu augstvērtīgu šķirņu iekrustošanu. Ārzemēs jaunu līniju veidošana bieži notiek ar gēnu rezervju izmantošanu tieši no primitīvajām vietējo cūku populācijām, kuras saglabājušas piemērotību vietējiem apstākļiem, ir ar robustu uzbūvi un spējīgas savu vitalitāti nodot pēcnācējiem.

Tādēļ arī Latvijas baltās populācija jā saglabā nākotnē kā gēnu rezerve. Pārstrādātāju un patērētāju prasība pēc izlīdzinātiem, vienveidīgiem cūku kautķermeņiem virza „mātes” šķirnes uz vēl lielāku savstarpējo līdzību. Saglabājot daļu no Latvijas baltās šķirnes, bez citu šķirņu iekrustošanas, mēs nākošajām paaudzēm palielinām cūku šķirņu daudzveidību.

Ražojot konkurences apstākļos, cūku ātraudzības un kautķermeņu audu sastāva uzlabošana ir nepieciešama. Pētījumi pierāda, ka minēto īpašību uzlabošana saistās ar sivēnmāšu reprodukcijas spēju, jo sevišķi auglības pazemināšanos. Latvijas baltās šķirnes sivēnmāšu vidējā auglība pēdējos gados variē no 11 – 11,6 sivēniem metienā, bet bieži sivēnmātēm piedzimst 14 -16 sivēni. Šķirnes sivēnmāšu auglība, pieaugums, labās mātes īpašības, spēcīgā kaulu uzbūve, augstā vitalitāte un piemērotība vietējiem apstākļiem kā arī cūkgaļas augstās sensorās īpašības var būt nozīmīgas selekcionāriem nākotnē.

1. Audzēšanas programmas virsmērķis

Audzēšanas programmas **virsmerķis** ir Latvijas Baltās cūku **šķirnes saglabāšana**.

2. Prasības Latvijas baltās cūku šķirnes ģenētisko resursu saglabāšanai

Ģenētisko resursu saglabāšanai reģistrē tās saimniecības, kurās ir dzīvnieki ar 50 % Latvijas Baltās šķirnes cūku asinību (pārējie procenti pieļaujami Jorkšīras cūku asinība).

Ģenētisko dzīvnieku grupai jānodrošina cūku pārraudzība, atbilstoša dzīvnieku apzīmēšana, savlaicīga apsēklošanas, aplēcināšanas un atnešanās datu reģistrēšana, datu ievadīšana datu bāzē ne retāk kā reizi mēnesī.

Ģenētiskajos resursos dzīvniekus var iekļaut no 6 mēnešu vecuma pēc eksterjera novērtēšanas (eksterjeru vērtē vienu reizi mūžā).

3. Audzēšanas programmas uzdevumi

Latvijas baltās šķirnes populācijā jā saglabā un tālāk jāattīsta tās īpašības ar kurām tā iezīmējas citu šķirņu vidū: sivēnmāšu augstā reprodukcijas spēja, gaļas labās sensorās īpašības un konstitūcijas stiprums un vitalitāte.

1. Sivēnmāšu reprodukcijas spēja. No cūkkopībā pastāvošajām dominējošajām pazīmēm, Latvijas baltās šķirnes populācijā nozīmīgākā ir reprodukcijas spēja. Galvenais kritērijs pēc kura vērtējam sivēnmātes reprodukciju ir gadā iegūtais sivēnu skaits. Reprodukciju ietekmējošo faktoru vidū lielāka loma ir auglībai (dzimušo sivēnu skaitam metienā) un iegūto metienu skaitam gadā no sivēnmātes. Auglības ģenētiskā uzlabošana dēļ pazīmes zemās iedzimstamības ($h^2 = 0,12$) ir lēns process. Auglības kāpinājums selekcijas ceļā par vienu sivēnu iegūstams, nomainoties 10 paaudzēm. Tomēr atstājot pazīmei otršķirīgu nozīmi, vērojama ātra tās pazemināšanās. To sekmē pazīmes saistība ar pārējām. Lielu metienu saglabāšana ir gan ģenētiski nosacīta caur iedzimto vitalitāti, gan saistīta ar piemērotu turēšanas, ēdināšanas, higiēnas apstākļu nodrošināšanu, gan ar saimniecības menedžmentu. Sivēnu izaudzēšanas izmaksas nosaka gadā no sivēnmātes saņemtais sivēnu skaits. To savukārt, ietekmē starp atnešanās intervāls, sivēnu krišana u.c. Latvijas baltās šķirnes sivēnmātēm auglību paaugstinot uz 11,5 sivēniem metienā, iegūstot no sivēnmātes gadā 2.2 metienus, iespējams no sivēnmātes gadā ražot 25 sivēnus.

2. Cūkgaļas kvalitāte. Cūkgaļas kvalitāte ir saistīta no vienas puses ar palielinātu muskuļaudu masu, bet no otras puses ar gaļas garšu, smaržu, ārējo izskatu. Palielināta muskuļaudu veidošanās nav iedomājama bez iedzimtas labas vielmaiņas, sirds un asinsrites sistēmas darbības, labas termoregulācijas. Praktiskās audzēšanas darbā aktuāla ir ar gaļas kvalitāti fizioloģiski cieši saistītā stresjūtība. Gaļas kvalitāti raksturojošo pazīmju iedzimstamība ($h^2 = 0.2$ līdz 0.5) un fenotipiskā variācija, sola nākotnē audzētājiem sekmīgu darbu. Tieši gēnu inženierija var dot vislielāko ieguldījumu gan sivēnmāšu auglības, gan gaļas kvalitātes uzlabošanā. Tā, izvēloties cūkas ar noteiktu genotipu, var sekmēt progresu cūku audzēšanā.

Diemžēl pastāv nevēlama korelācija starp gaļas kvalitāti, nobarošanās un gaļas veidošanās spēju. Uzlabojot gaļas kvalitāti un stresrezistenci selekcijas ceļā tiek bremsēta tālāka nobarošanas un kautķermeņa ražība. Tomēr katru pazīmju kompleksu var pozitīvi ietekmēt ar turēšanas, ēdināšanas un apkārtējās vides faktoriem. Iestājoties Eiropas Savienībā samaksa par cūkgaļu ir atkarīga no muskuļaudu daudzuma kautķermenī. Nākotnē paredzams, ka samaksu par cūkgaļu noteiks ievērojot arī tās tehnoloģiskās un sensorās īpašības. Kā svarīgākās gaļas kvalitāti raksturojošās īpašības minamas skābuma izmaiņa 24 stundu laikā pēc kaušanas, mitrumnoturība, krāsa, intramuskulāro tauku saturs, muskuļaudu diametrs, strāvas vadītspēja. Latvijas baltās šķirnes cūku kvalitāti atzīstam par labu, vērtējot tās garšu, sulīgumu, smaržu. Bet garšas īpašības ir saistītas ar augstāk minētām īpašībām. Ja garšu nosakām subjektīvi, tad skābumu, strāvas vadītspēju, intramuskulāro tauku saturs ir objektīvi izmērāmas pazīmes.

Ja negribam lai Latvijas baltas šķirnes cūku gaļas labās sensorās īpašības pazeminās, ir jāveic gaļas īpašību kontrole ar attiecīgu aparāturu.

3. Konstitūcijas stiprums un vitalitāte. Intensīva vaislas dzīvnieku izmantošana un turēšana uz ierobežotām platībām ar nelielu kustību iespējām vājina dzīvnieku konstitūciju, tai skaitā kāju izturību. Selekcijā šo pazīmi pieņemts uzskatīt par otršķirīgu. Tomēr, ja daļa iepirktā vaislas materiāla jāizbrāķē dēļ kāju slimībām, tad saimniecības cieš materiālus zaudējumus.

Latvijas baltās šķirnes cūkas izsenis pazīstamas ar stipru kaulu uzbūvi, labi attīstītām, izturīgām kājām. Attīstot Latvijas baltās šķirnes cūku produktīvās pazīmes ganāmpulkus atražojot subjektīvi vērtējamas ir dzīvnieku kājas, gaita, uzbūves atbilstība šķirnes tipam un viņu vitalitāte.

4. Latvijas Baltās cūku šķirnes raksturojums

Latvijas baltās cūku šķirne sāka veidot 20.gs. sākumā, bet atzīta kā šķirne 1967.gadā - ar gaļas spēka ražošanas virzienu. Latvijas baltā cūku šķirne izveidota no vietējām cūkām tās krustojot ar Lielo balto, Dānijas uzlaboto un Vācijas balto īsasu kuļiem. Gadsimta gaitā ir izmainījies dzīvnieka ārējais izskats un produktivitāte. Dzīvnieki kļuvuši lielāki, labāk attīstīti, produktīvāki.

Ārējais izskats: baltas, lielas, ar stāvām nedaudz uz priekšu vērstām ausīm, stipru skeletu, kājām. Šķirnes labās īpašības: augsta un stabila auglība, izturīgas, labām adaptācijas spējām, nav stress jūtīgas, piemērotas krustojuma sivēnmāšu ieguvei, labas mātes īpašības un teicama gaļas kvalitāte.

Latvijas baltās cūku šķirnes nevēlamās īpašības ir: biezāka zemādas tauku kārtā kā citu šķirņu cūkām, spēka kārtā neizlīdzināta, mazs karbonādes laukums (garā muguras muskuļa šķērsriezuma laukums) un dažkārt sastopamas eksterjera kļūdas.

2018. gadā sivēnmāšu vidējā auglība ir 11.7 sivēni, no kuriem vidēji 10.5 sivēnus saglabā līdz atšķiršanai. Latvijas baltā cūku šķirne tiek saglabāta kā ģenētiskais resurss.

5. Audzēšanas programmas ģeogrāfiskā teritorija

Audzēšanas programmu realizē Latvijas teritorijā. Latvijas Republika ir valsts Ziemeļeiropā, Baltijas jūras austrumu krastā. Tā ir viena no trijām Baltijas valstīm un ir Eiropas Savienības dalībvalsts. Valsts galvaspilsēta ir Rīga. Ziemeļos Latvija robežojas ar Igauniju, austrumos — ar Krieviju, dienvidaustrumos — ar Baltkrieviju, bet dienvidos — ar Lietuvu.

6. Vaislas dzīvnieku skaits audzēšanas programmas realizācijai

Lai realizētu audzēšanas programmu Latvijas Baltajai cūku šķirnei, nepieciešams vismaz 20 sivēnmātes un 3 kuiļu līnijas. Patreiz Latvijas Balto cūku šķirni audzē divas cūku audzēšanas saimniecības.

1.tabula

Latvijas Baltās cūku šķirnes cūku skaits

Audzētava	Sivēnmātes	Kuiļi
Druva, SIA	7	1
Spīla Viktorija	26	2

7. Cūku identifikācijas sistēma

Cūkas tiek identificētas atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem, kas nosaka lauksaimniecības un akvakultūras dzīvnieku, to ganāmpulku un novietņu reģistrēšanas kārtību, kā arī lauksaimniecības dzīvnieku apzīmēšanas kārtību.

Ganāmpulkos, kuros tiek veikta snieguma pārbaude, sivēnus, kurus atšķir no sivēnmātes ganāmpulka atražošanai, kā arī jauncūkas, jaunkuiļus, kuiļus un sivēnmātes (turpmāk – vaislas cūkas) apzīmē ar

krotāliju vai tetovējumu. Vaislas cūkām krotālijā vai tetovējumā papildus novietnes reģistrācijas numuram norāda arī dzīvnieka individuālo numuru, ko piešķir augošā secībā. Cūku un vaislas cūku apzīmēšanai izmanto divpusējas, elastīgas, vienreiz izmantojamas plastikāta krotālijas. Vaislas cūkām individuālo numuru krotālijā iespiež vai ieraksta ar neizdzēšamu tinti. Krotāliju iestiprina cūkas auss vidējā trešdaļā.

Papildus šķirnes cūku audzētāvās vaislas dzīvnieka identitāti nosaka pēc kreisā ausī tetovētā vai ievietotā metiena numura. Metiena numuru ietovē vai ievieto 24 stundu laikā pēc piedzimšanas. Vaislas jauncūkai individuālo numuru ietovē labajā ausī un krotāliju ieliek kreisajā ausī. Tetovējuma un krotālijas numuri ir identiski.

8. Cūku izcelsmes reģistrācijas sistēma

Jebkuras sugas dzīvnieku selekcijas pamats ir precīzi iegūti un fiksēti individuālie dati par izcelšanos, attīstību, produktivitāti, ciltsvērtību un pārmaiņām, kas notikušas to dzīves laikā. Kārtību, kādā tas notiek nosaka dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba likums, cūku snieguma pārbaudes kārtība. Izcelsmes un snieguma pārbaudes datu reģistrēšanai tiek izmantota centralizēta cūku pārraudzības datu bāze Seleks C-TS. Par mērījumu, svērumu un uzskaitīto datu precizitāti atbild saimniecības īpašnieks un fiziska persona, kas ir saņēmusi sertifikātu vai apliecību cūku pārraudzībai.

9. Snieguma pārbaude un cūku ciltsvērtības noteikšanas sistēma

Šķirnes cūku audzētāju organizācija uztur snieguma pārbaudes datu uzskaites datubāzi un nodrošina snieguma pārbaudes datu apstrādi. Snieguma pārbaudes gads sākas 1. janvārī un beidzas 31. decembrī. Snieguma pārbaudes datus reģistrē cūku audzēšanas saimniecībās, kurām ir noslēgta vienošanās ar šķirnes cūku audzētāju organizāciju SIA Cūku Ciltsdarba centrs par Latvijas Baltās cūku šķirnes audzēšanas programmas īstenošanu. Saimniecībā snieguma datus reģistrē fiziska persona, kas ir saņēmusi sertifikātu vai apliecību cūku pārraudzībai, un fiziska persona, kas ir saņēmusi sertifikātu cūku vērtēšanai. Pārraugs saimniecībās par vaislas sivēnmātēm reģistrē šādus snieguma pārbaudes datus: sēklošanas datumu, kuiļa identifikācijas numuru, atnešanās datumu, metiena numuru, auglību: dzīvu dzimušo sivēnu skaitu, nedzīvu dzimušo sivēnu skaitu, dzīvot nespējīgo sivēnu skaitu, pielikto vai atņemto sivēnu skaitu, atšķirto sivēnu skaitu un atšķiršanas datumu. Vērtēšanas eksperts un pārraugs papildus Ministru Kabineta noteikumos par Cūku snieguma pārbaudes kārtību minētajiem snieguma pārbaudes datiem šķirnes cūku audzēšanas saimniecībā uzskaita snieguma pārbaudes datus par jauncūkām: pupu skaitu, datumu un svaru uzsākot testu, datumu un svaru beidzot testu, vidējo zemādas speķa biezumu, eksterjera vērtējumu un sivēnmātēm metiena svaru atšķiršanas brīdī un tescmens vērtējumu pēc pirmās atnešanās. Snieguma pārbaudes datus reģistrē datubāzē ne retāk kā reizi mēnesī.

Snieguma pārbaudes datu ievadīšanai izmantotos pirmdokumentus (darba lapas, burtnīcas, žurnālus, kūts kartes) saglabā, lai nepieciešamības gadījumā varētu pierādīt iegūto datu patiesumu.

Šķirnes cūku ciltsvērtības noteikšanai izmanto datus no pārraudzībā iegūtās informācijas, aprēķinos izmantojot par iepriekšējām paaudzēm uzkrāto datu kopumu. Ciltsvērtības noteikšanai lieto labākās lineārās nenobīdītās prognozes (turpmāk — BLUP) daudzvirzienu individuālo modeļi, kurā bez pašu dzīvnieku raksturojošiem rādītājiem izmanto arī tā radnieku datus no visām iespējamām priekšteču paaudzēm. Vērtēšanas procesā sinhroni nodala neģenētisko faktoru ietekmes no aditīvās ģenētiskās ietekmes (ciltsvērtības novērtējuma). Katras konkrētas pazīmes analīzē tiek izmantota papildu informācija no citām asociētām pazīmēm. Skaitļošanas procesā ņem vērā visas iespējamās radniecības ziņas, zināmās pazīmju korelācijas, pazīmju iedzimstamību, dispersijas, sekvences, pazīmju blakus ietekmes — grupas, dzimuma, metiena, sezonas u.c. ietekmes. Katram dzīvniekam katrai selekcionējamai pazīmei aprēķina tās genotipisko novirzi no šķirnes vai populācijas vidējā, ko sauc par pazīmes subindeksu. Atsevišķo pazīmju subindeksu apvienošanai vienā kopējā indeksā lieto ekonomiskos svarus, kas ir mainīgs lielums. Noteicošais faktors šo skaitļu lielumā ir konkrētas pazīmes īpatsvaram audzēšanas programmā.

Nosakot ciltsvērtību šķirnes cūkām, tās tiek sadalītas divās pamatgrupās — tēva un mātes. Šķirnes dzīvniekus vērtē attiecīgi savas šķirnes ietvaros. Vērtēšanas procesā tuvu radnieciskas šķirnes var apvienot radnieciskās šķirņu grupās. Ciltsvērtības noteikšanā nepieciešamos ģenētiskos parametrus — korelācijas un iedzimstamības koeficientus — izmanto no šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācijās uzkrātās pārraudzības informācijas. Informāciju par ciltsvērtības indeksiem saņem dzīvnieku īpašnieki. Ciltsvērtēšanas dati pēc pieprasījuma ir pieejami arī citiem cūku audzētājiem, mācību un zinātniskām iestādēm. Ciltsvērtības noteikšanai izmanto starptautiski atzītu BLUP programmu cūkām PIGBLUP v 6.00 un tās jaunākās versijas. Ciltsvērtības noteikšanu veic SIA Genosoft.

Cūkām BLUP programmu ciltsvērtības noteikšanai izmanto šādām pazīmēm:

1. vidējais dzīvmasas pieaugums diennaktī dzīves laikā — ADG;
2. vidējais dzīvmasas pieaugums diennaktī testa periodā — TDG;
3. zemādas speķa biezums — BF;
4. dzīvi dzimušo sivēnu skaits metienā — NBA;
5. dzīvi dzimušo sivēnu skaits, pirmo reizi atnesoties — NBA1;
6. dzīvi dzimušo sivēnu skaits otrajā un nākamajos metienos — NBA2;
7. pienība (metiena svars 21. dienā) — LW21;
8. pienība (metiena svars 21. dienā) pirmajā metienā — LW21D1;
9. pienība otrajā un tālākajās metienos — LW21D2;
10. intervāls starp 1.metiena atšķiršanu un veiksmīgu nākamo apaugļošanu — WCI.

Pazīmes no 1. līdz 3. sauc par produktivitātes pazīmēm. Pazīmes no 4. līdz 10. sauc par reproduktivitātes pazīmēm. Ģenētiskā novērtēšana katrai pazīmju grupai ir atšķirīga.

9.1. Produktivitātes vērtēšana

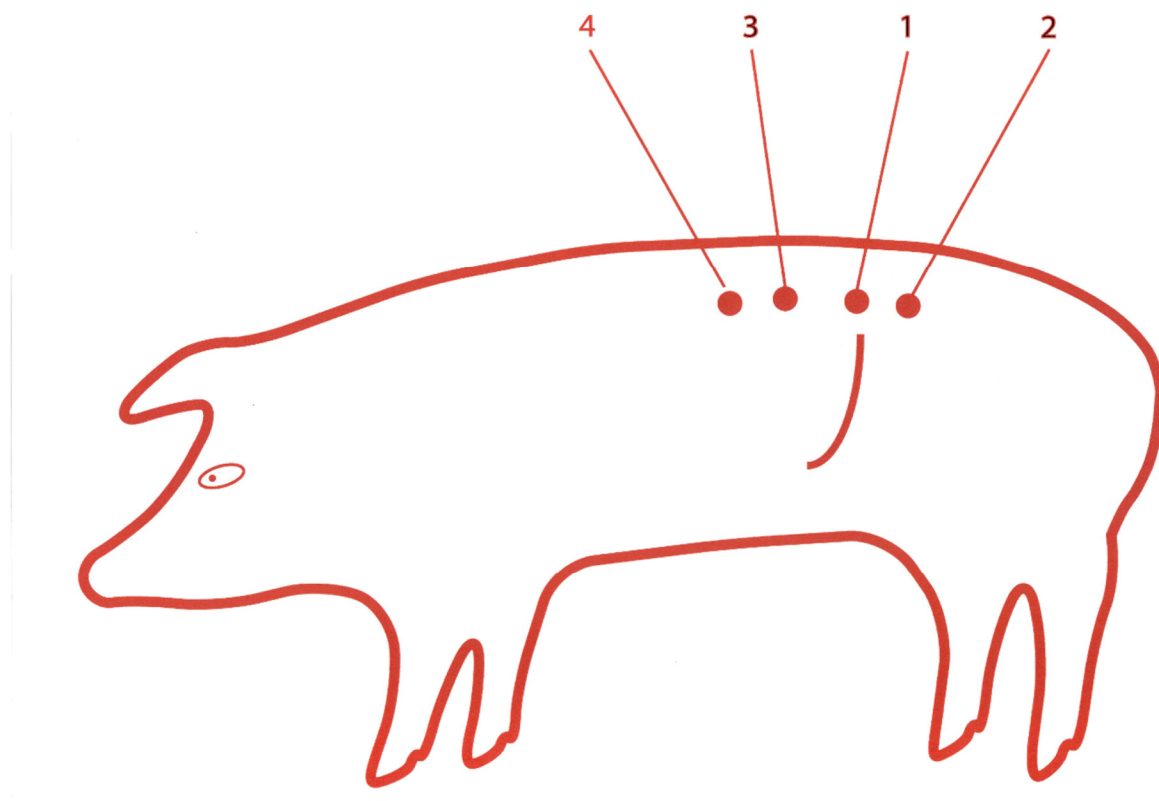
9.1.1. Cūku ātraudzības novērtēšanā tiek ņemtas šādas pazīmes:

1. Vidējais dzīvmasas pieaugums diennaktī dzīves laikā —ADG un vidējais dzīvmasas pieaugums diennaktī testa periodā —TDG; datu iegūvi un uzskaiti nodrošina dzīvnieka īpašnieks, nosverot cūku testa sākšanas dienā un dienā, kad tests pabeigts.

2. Testa sākuma svars (7 – 40 kg) un vecums (ne lielāku par 90 dienām), cūkas vecums, noslēdzot testu, nedrīkst būt mazāks par 100 dienām vai arī tās svars nedrīkst pārsniegt 140 kg; testējamās cūkas jātur grupās atsevišķos aizgaldos, un testa laikā jānodrošina ēdināšana atbilstoši vecumam.

9.1.2. Zemādas speķa biezuma novērtēšana:

Zemādas speķa biezumu mēra dzīvām cūkām, kuras sasniegušas vismaz 85 kg, izmantojot ultraskaņas mērīšanas ierīci RENCO LEAN - MEATER. Speķa biezumu mēra četros punktos 7 cm uz sāniem no muguras viduslīnijas : 1. uz pēdējās ribas; 2. no pēdējās ribas 5 cm uz aizmuguri astes virzienā; 3. no pēdējās ribas 10 cm uz priekšu galvas virzienā un 4. no pēdējās ribas 15 cm uz priekšu galvas virzienā (1. attēls). Tālākos aprēķinos tiek izmantots četru mērījumu aritmētiskais vidējais. Iegūto lielumu koriģē pēc svāra moduļa, pielietojot BLUP datu apstrādes metodi, nosaka BF subindeksu.

1. attēls: Zemādas speķa biezuma mērīšana

9.2. Reprodukcijas spēju vērtēšana

9.2.1. Auglības novērtēšana:

1. Dzīvi dzimušo sivēnu skaits, pirmo reizi atnesoties — NBA1;
2. Dzīvi dzimušo sivēnu skaits otrajā un tālākajos metienos — NBA2;
3. Dzīvi dzimušo sivēnu skaits metienā — NBA — tiek aprēķināts pēc šādas formulas:

$$NBA = (NBA1 + (NBA2 * 1,5)) / 2,5$$

4. Auglības novērtēšanai izmanto ganāmpulka uzkrātos datus par katru sivēnmātes metienu atsevišķi, uzrādot apsēklošanas datumu, izmantoto vaislinieku, apsēklošanas veidu (lecināšana vai apsēklošana), atnešanās datumu, dzīvi un nedzīvi dzimušo sivēnu skaitu metienā;
5. Pielietojot BLUP datu apstrādes metodi, nosaka attiecīgo subindeksu auglībai.

9.2.2. Pienības novērtēšana:

1. 21. dienas metiena svars pirmajā metienā — LW21D1,
2. 21. dienas metiena svars otrajā un tālākajos metienos — LW21D2;
3. 21. dienas metiena svars — LW21 tiek aprēķināts pēc šādas formulas:

$$LW21 = (LW21D1 + (LW21D2 * 1,5)) / 2,5$$

4. Pienības novērtēšanai izmanto ganāmpulka uzkrātos datus par katru sivēnmātes metienu atsevišķi, papildus visiem auglības rādītājiem nepieciešami dati par sivēnu pārvietošanu no metiena uz metienu un dati par sivēnmātes izaudzinātā metiena lielumu un svaru;
5. Metienu sver laikā no 20. līdz 30. zīdīšanas dienai;
6. Pielietojot BLUP datu apstrādes metodi, nosaka attiecīgo pienības subindeksu.

9.2.3. Uz “tukšo dienu” intervālu (turpmāk — WCI) attiecas periods starp 1. metiena atšķiršanu un rezultatīvu nākamo apaugļošanu. BLUP analīzes procesā tiek izmantoti sivēnmātes divu pirmo metienu dati un noteikts subindekss.

9.2.4. Ķermeņa uzbūves novērtēšana:

Ķermeņa uzbūvi un eksterjera kļūdas vērtē vizuāli un izlasa pēc negatīvās izlases principa, izslēdzot neatbilstošos dzīvniekus. Eksterjeru vērtē pēc 9 punktu skalas. Nozīmīgākie punkti, uz ko vērtēšanā jāvērs uzmanība, ir parādīti 2. tabulā. Tie diferencēti pēc kopskata, muskuļotības, konstitūcijas, tesmeņa un kājām. Pēc iegūtajiem punktiem izdala trīs tipus:

- audzēšanai vēlamais, 7-9 punkti;
- izmantojamais, 4-6 punkti;
- nevēlamais, 1-3 punkti.

Eksterjera vērtēšana

Jauncūkai, (jaunkuilim) vērtē: kopskatu, muskuļotību, kājas.

Sivēnmātei vērtē: kopskatu, tesmeni, kājas.

Kuilim vērtē: kopskatu, muskuļotību, kājas.

	Punkti	Kopskats (ieskaitot konstitūciju)	Muskuļotība	Kājas	Pupi, tesmens
Audzēšana īvēlams	9 8 7	Atbilst šķirnes tipam, skelets stiprs; mugura gara, plata; ar labi velvētām ribām, dzimumam atbilstošs; pareiza gaita. Novērtē ar 7 punktiem, ja redzama kāda neatbilstība minētajam aprakstam.	Škinkis: labi velvēts, garš, dziļš; Pleci: plati, muskuļoti; Mugura: plata, ar rievīņu vidū.	Stipras, taisnas, plati novietotas. Vēzītis taisns, nagi cieti. Gaita droša, brīva.	Tesmens: dziedzerains, izvietots tālu uz priekšu. Pupi: gari, koniski vai cilindriski, regulāri izvietoti, visi funkcionē; Skaits: 7/7; 7/8; 8/8 un vairāk.
Izņemotajam	6 5 4	Atbilst šķirnei, dzīvnieks garš vai vidēji garš; skelets stiprs; mugura vidēji stipra, pietiekami plata; Pamanāma kāda no eksterjera kļūdām.	Škinkis: vidēji attīstīts, paīss, ar nelielu velvējumu uz sāniem; Pleci: vidēji plati; Mugura: vidēji plata bez rievīņas pa vidus līniju.	Kājas pietiekami stipras, bet nedaudz satuvinātas lecamajās locītavās. Vēzītis pārāk stāvs vai nedaudz slīps.	Tesmens: vienādi attīstīts. Pupi: skaits 7/6 neregulāri izvietoti, formas kļūdas, viens nefunkcionējošs pups.
Mazpiemērots audzēšanai	3 2 1	Maz atbilst šķirnes tipam; skelets smalks vai pārāk rupjš. Mugura šaura, paīsa vai nedaudz ieliekta; Seklas krūtis; mīksti vēzīši. 3 punktus ieliek, ja redzamas tikai dažas no minētajām kļūdām.	Škinkis: nepietiekami velvēts, īss, sekls; Pleci: šauri, maz muskuļoti, redzamas ādas krokas; Mugura: šaura, jumtveida vai ieliekta.	Pamanāms kāds no kāju defektiem: izteikta X veida priekškāju stāvotne, zobenveida vai zilonkājas, mīksti vēzīši.	Tesmenis: nokāries, īss. Pupi: vairāki pupi nefunkcionē, tie ir neregulāri izvietoti, īsi, daži krāterveida pupi.

Dzīvnieka vērtējumu pieraksta, piemēram, jauncūkai – 8 : 7 : 7 : 5

9.2.5. Kopējās ciltsvērtības jeb selekcijas indeksa aprēķināšana.

No subindeksiem un ekonomiskā svara iegūst kopējo ciltsvērtības indeksu. Kopējā ciltsvērtības indeksa aprēķinam izmanto sekojošus subindeksus un to ekonomiskos svarus:

1. vidējais dzīvmasas pieaugums diennaktī dzīves laikā — ADG	0,5;
2. zemādas speķa biezums — BF	-10;
3. dzīvi dzimušo sivēnu skaits, pirmo reizi atnesoties — NBA1	15;
4. dzīvi dzimušo sivēnu skaits otrajā un nākamajos metienos — NBA2	30;
5. pienība (metiena svars 21. dienā) pirmajā metienā — LW21D1	1,5;
9. pienība otrajā un tālākajās metienos — LW21D2	3,5;
10. intervāls starp 1. metiena atšķiršanu un veiksmīgu nākamo apaugļošanu — WCI	-2.

Lai kopējo ciltsvērtību labāk interpretētu, kā izejas bāze ir visu dzīvnieku vidējais indekss vienāds ar 100 un standartnovirze 20.

10. Cūku produktivitātes prasības uzņemšanai ciltsgrāmatā

Ciltsgrāmata cūkkopībā tiek kārtota saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem, kas paredz liellopu, cūku, aitu, kazu un zirgu ciltsgrāmatas kārtšanas kārtību.

Organizācija slēdz līgumus ar dzīvnieku īpašniekiem par dzīvnieku ierakstīšanu ciltsgrāmatā. Organizācija reizi mēnesī izvērtē pārraudzības datu bāzē reģistrētās sivēnmātes un kuiļus. Sivēnmātes uzņem ciltsgrāmatā, kad tās pirmo reizi atnesas, kuiļus uzņem ciltsgrāmatā uzsākot vaislas darbību (A2). Ciltsgrāmatai ir divas daļas: galvenā A daļa un papilddaļa B daļa. Galvenajā (A) daļā ieraksta dzīvniekus ar šķirnei atbilstošu izcelsmi divās paaudzēs. Ciltsgrāmatas papilddaļā ieraksta dzīvniekus, kuriem izcelsme neatbilst ierakstīšanai galvenajā daļā. Ja tiek pārdots dzīvnieks, kas nav ierakstīts ciltsgrāmatā, to izvērtē ierakstīšanai ciltsgrāmatā pārdošanas brīdī.

11. Vaislas dzīvnieku izlases principi

Latvijas baltās šķirnes cūku ģenētiskās identitātes uzturēšanai saglabājamas šķirnes tipiskās īpašības: balta ādas krāsa, nelielas stāvas nedaudz uz sāniem vērstas ausis, stipra kaulu uzbūve, liela dzīvmasa, augsta stresrezistence, vitalitāte, labas "mātes" īpašības, augsts pienīgums, zema agresivitāte, augsta auglība, labas sivēnu saglabāšanas spējas, augsta barības konversija un teicamas gaļas sensorās īpašības. Vaislas jauncūkas izlasāmas no tīršķirnes Latvijas baltās vecākiem ar BLUP indeksu 100 un augstāk. Mātes vidējai auglībai vēlams būt virs populācijas vidējā līmeņa ar pozitīvu subindeksu. Lai novērstu nevēlamu īpašību izplatību populācijā, vaislai izlasītajiem sivēniem jābūt: veselīgiem, labi attīstītiem, pupu skaits ne mazāks par 12, bez krāterveida pupiem, bez iežmaugas aiz lāpstiņām un pareizi veidotām, stiprām kājām.

Vaislai cūciņas izlasa no sava ganāmpulka ražīgākām sivēnmātēm. Pamat sivēnmāšu brāķēšanas apjoms gadā 20 — 30%. Pie minētā brāķēšanas līmeņa gadā nepieciešams izlasīt no 100 sivēnmāšu ganāmpulka 48 cūciņas vaislai. Pie nosacījuma, ka sivēnmāšu ganāmpulku nepaplašina, gadā vidēji no 100 sivēnmātēm 30 izbrāķē un 30 jaunās, vaislai izaudzētās cūciņas apaugļo un iekļauj ganāmpulkā. Izlasāmo dzīvnieku skaits veidojas no 50% cūciņām ko izbrāķē pēc testēšanas rezultātiem (tas ir 15) un 10% cūciņas nevarēs apaugļot (tas ir 3). $30 + 15 + 3 = 48$ cūciņas vaislai. Ja strādā ar mazāku ganāmpulku, proporcionāli mazāks būs vajadzīgs vaislas cūciņu skaits. Izlases intensitāte var būt augstāka, bet nav vēlama zem minētajiem lielumiem. 48 vaislas sivēnu izlasei nepieciešamas 10 produktīvas sivēnmātes, no kurām gadā atšķirs 4-5 sivēnus vaislai. Vaislas cūciņu pārbaude pēc paša produktivitātes (fenotipa) saimniecību apstākļos notiek līdzīgi kā pārējo šķirņu dzīvniekiem. No testētajām cūciņām sava ganāmpulka remontam izvēlas tās, kuras uzrādījušas šķirnei raksturīgo vai augstāku ātraudzību un zemāku speķa biezumu. Testēto jauncūku, kuiļu un sivēnmāšu ciltsvērtību nosaka pēc BLUP indeksa. Latvijas baltās tīršķirnes sivēnmātes ar zemu BLUP indeksu iespējams lecināt (sēklot) ar citu šķirņu kuiļiem, nobarojamo sivēnu ieguvei.

Populācija var sekmīgi pastāvēt un attīstīties, ja ir optimāls saimniecību skaits, kas nodarbojas ar attiecīgās populācijas audzēšanu. Latvijas baltās šķirnes populācijā primārais ir vērtīgā genofonda saglabāšana. Pazīmju tālāka attīstība ir uzskatāma kā otršķirīga.

Vēlams, lai ar Latvijas baltās populāciju minimāli strādātu 4 - 6 saimniecības un ganāmpulkos sivēnmāšu skaits variētu 25 - 50 robežās. Tuvradniecības novēršanai izmantojamas vismaz 4 kuiļu feneoloģiskās līnijas. Kuiļi turami mākslīgā apsūklošanas stacijā un sivēnmāšu apaugļošanā ievēro 4 kuiļu līniju rotāciju. Visu 4 līniju kuiļiem vienlaicīgi jābūt izmantojamiem bioprodukta ieguvei. Populācija nebūs liela (līdz 600 sivēnmātes). Tādēļ no audzētajiem prasāms nevainojams darbs programmā nosprausto mērķu realizācijai.

Saimniecības, kuras strādā pie Latvijas baltās šķirnes saglabāšanas programmas realizācijas ir vēlams šķirnes cūku audzēšanas saimniecības statusu un ik gadu slēdz līgumu ar cūku audzēšanas organizāciju. Saimniecības izpilda cūku audzēšanas organizācijas norādījumus par cūku turēšanu, ēdināšanu, izlasi un atlasī.

12.. Zootehniskā sertifikāta izsniegšanas kārtība

Ja cūku audzētāji, kuri piedalās apstiprinātā audzēšanas programmā, pieprasa zootehniskos sertifikātus to vaislas dzīvniekiem vai to reproduktīvajiem produktiem, šķirnes dzīvnieku audzētāju organizācija, sertifikātus izsniedz. Zootehniskā sertifikātu izsniedz saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulu 2016/1012, komisijas īstenošanas regulu 2017/717 un ministru kabineta noteikumiem par zootehniskā sertifikāta izsniegšanas kārtību.

13. Vaislas kuiļu un vaislas materiāla sertificēšana

Vaislinieku sertificēšanu cūkkopībā tiek veikta saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem, kas paredz liellopu, cūku, aitu, kazu un zirgu vaislinieku, to vaislas materiāla sertifikācijas kārtību. Pārraudzības ganāmpulkos, ganāmpulku atražošanai, tiek izmantoti sertificēti vaislinieki un / vai sertificēts vaislas materiāls.

NOLIKUMS

par šķirnes cūku audzēšanas saimniecību atestāciju

1. Pretendents iesniedz šķirnes cūku audzētāju organizācijā iesniegumu.
2. Selekcijas organizācija viena mēneša laikā no pieteikuma iesniegšanas brīža apseko ganāmpulku.
3. Saimniecības apsekošanai organizācija izveido komisiju no sekojošu institūciju pārstāvjiem:
selekcijas organizācijas vadītājs vai tā pilnvarota persona;
Latvijas Cūku Audzētāju asociācijas pārstāvis;
4. Komisijas priekšsēdētājs ir selekcijas organizācijas vadītājs vai tā pilnvarota persona. Komisija ir darboties spējīga trīs cilvēku sastāvā, obligāti piedaloties tās priekšsēdētājam.
5. Saimniecības atestācija notiek saskaņā ar šķirnes cūku audzēšanas saimniecību atestācijas kritērijiem (pielikums Nr.1.1).
6. Komisija par apsekošanas gaitu sastāda aktu Uz šī akta pamata tiek pieņemts lēmums.
7. Par pieņemto lēmumu selekcijas organizācija divu nedēļu laikā, skaitot no apsekošanas dienas, rakstiski paziņo ganāmpulka īpašniekam.
8. Negatīva lēmuma gadījumā, atkārtota atestācija iespējama ne agrāk kā pēc sešiem mēnešiem.
9. Selekcijas organizācija apkopo un iesniedz valsts aģentūrā Lauksaimniecības datu centrs informāciju par šķirnes cūku audzēšanas saimniecībām, kurām piešķirts vai saglabāts šķirnes audzētavas statuss.
10. Atestācijas izmaksas sedz atestējamā saimniecība saskaņā ar selekcijas organizācijas apstiprinātu cenrādi.
11. Lai saglabātu šķirnes audzētavas statusu, šķirnes cūku audzētavas atestāciju veic reizi divos gados.

Cūku audzēšanas saimniecības darba novērtēšanā izmantojamie kritēriji.

1. Cūku ganāmpulka snieguma pārbaude:	30
1.1. noteikumiem atbilstoša cūku apzīmēšana;	3
1.2. zootehniskās uzskaites precizitāte:	
1.2.1. pirmdokuments;	2
1.2.2. datu savlaicīga un precīza ievadīšana datorā;	6
(-3, ja pirmā testa dati programmā nav ievadīti savlaicīgi);	
(-3, ja nepareizi vai neprecīzi izcelsmes dati, nav datu par izcelsmi);	
1.3. jauncūku testēšanas prasību ievērošana:	
(par katru 10% lielu novirzi no prasībām atskaita 1.5 punktus)	
1.3.1. testa sākums ar dzīvmasu robežās 20 - 40kg;	4
1.3.2. beidz testu pie dzīvmasas 85 - 120 kg;	5
1.3.3. gadā notestē 30% no atšķirto sivēnu kopskaita;	3
1.4. tiek testēti jaunkuiļi;	2
1.5. metiena svēršana atšķirot;	5
1.6. pieļauta radnieciskā pārošana (-2 punkti).	
2. Cūku selekcija ganāmpulkā:	25
2.1. pietiekams tīršķirnes sivēnmāšu skaits (ne mazāk kā 25% no kopējā sivēnmāšu skaita);	3
2.2. izstrādāts ganāmpulka selekcijas plāns;	2
2.3. izlasi veic atbilstoši izstrādātajam selekcijas plānam:	
2.3.1. tīršķirnes sivēnmāšu aplecināšanai izmanto vaisliniekus uzlabotājus;	5
2.3.2. jauncūkas vaislai izlasa no labākajām sivēnmātēm, ievērojot subindeksus atbilstoši 5 sava ganāmpulka selekcijas plānam;	5
2.3.3. sava ganāmpulka atražošanai atstāj jauncūkas ar indeksu 100 un vairāk, ievērojot subindeksus atbilstoši sava ganāmpulka selekcijas plānam.	5
2.4. Kuiļu izmantošanas ilgums vaislas cūku atražošanai (24. mēneši);	5
3. Sivēnmāšu kvalitāte, salīdzinot ar šķirnes vidējo līmeni iepriekšējā gadā.	20

Sivēnmāšu produktivitātes rādītāji	Šķirne		
	vidējais	saimn.	punkti
1. Auglība			
2. Metiena svars			
3. Atšķirto sivēnu skaits			
4. Tukšo dienu skaits			

Piešķir 5 punktus, ja saimniecības sivēnmāšu vidējie rādītāji vienādi ar attiecīgās šķirnes vidējiem rādītājiem. Pārējos gadījumos aprēķina pēc trijskaitļu uzdevuma metodes.

4. Vaislas jauncūku kvalitāte pēc testa rādītājiem salīdzinot ar šķirnes vidējiem. 10

Jauncūku testa rādītāji	Šķirne		
	vidējais	saimn.	punkti
1. Vecums dienās, sasniedzot 100kg			
2. Liesās gaļas iznākums, %			

Ja ātraudzība virs 185 dienām, -5 punkti.

Ja ātraudzība zem 160 dienām, +5 punkti.

5. Eksterjera novērtējums: 10

-5 punkti, ja pamanāmas kļūdas ganāmpulkā.

6. Labturības prasībām atbilstoša vaislas cūku turēšana: 10

7.1. vaislas cūku turēšanai atbilstoši labturības prasībām; 3

7.2. grūsnās sivēnmātes tiek turētas atbilstoši labturības prasībām. 7

7. Sanitārais stāvoklis novietnēs un to apkārtne: 4

8.1. sakoptas, tīras cūku novietnes un palīgtelpas; 2

8.2. sakopta apkārtne. 2

8. Vaislas dzīvnieku pareiza ēdināšana; vērtē pēc vaislas dzīvnieku kondīcijas. 6

9. Piedalīšanās organizācijas un LCAA rīkotajos pasākumos. 5

Vērtēšanai izmantojamie kritēriji un novērtējums.

	Vērtēšanas kritēriji	Punktu skaits	Iegūti punkti
1.	Cūku ganāmpulka pārraudzība.	30	
2.	Selekcijas darba novērtējums.	25	
3.	Sivēnmāšu kvalitātes rādītāji.	20	
4.	Vaislas jauncūku kvalitāte.	10	
5.	Eksterjera novērtējums.	10	
6.	Labturības prasību ievērošana.	10	
7.	Sanitārais stāvoklis novietnēs.	4	
8.	Vaislas dzīvnieku ēdināšana.	6	
9.	Piedalīšanās organizācijas un LCAA rīkotajos pasākumos.	5	
	KOPĀ	120	

**Šķirnes cūku audzētāju organizācijas SIA Agrosels centrs Kvalificētu darbinieku saraksts
atbilstoši regulas Nr.2016/1012 I pielikuma 1.daļas A sadaļas 2.punktam un informācija
atbilstoši 3. un 5. punktam**

Darbinieku saraksts

Uzvārds Vārds	Amats	Izglītība
Alksne Valentīna	Projektu vadītāja	Vadības zinības
Lejniece Dzintra	Direktore	Veterinārfeldšeris, pārraugis, vērtētājs, sēklotājs
Permaņickis Uģis	Zootehniķis	Agronoms ar specializāciju lopkopībā, pārraugis vērtētājs

Informācija atbilstoši regulas Nr.2016/1012 I pielikuma 1.daļas A sadaļas 3.punktam

Dzīvnieku ģenētiskās izcelsmes pārbaudes var veikt pamatojoties uz sākotnējo informāciju par vaislinieku izmantošanu, spermas iegādi, sēklošanu, atnešanos, atšķiršanu.

Informācija atbilstoši regulas Nr.2016/1012 I pielikuma 1.daļas A sadaļas 5.punktam

Cūku saimniecības, kuras realizē audzēšanas programmu, uz vaislas dzīvniekiem attiecināmos datus reģistrē cūku snieguma pārbaudes datu bāzē Seleks CTS.

Dokuments, kurā iekļauta informācija atbilstoši regulas Nr. 2016/1012 I pielikuma 1.daļas B sadaļas 1.punkta "b" apakšpunktam un 2.punktam

Reglaments

i) Reglaments strīdu izšķiršana ar audzētājiem, kas piedalās SIA Cūku Ciltsdarba Centrs / SIA Agrosels audzēšanas programmās.

1. Strīds tiek risināts pārrunu ceļā starp audzētāju un SIA Cūku Ciltsdarba centru / SIA Agrosels. Strīda puses vienojās par risinājumu.

2. Ja strīda puses nespēj pārrunu ceļā atrisināt situāciju. Audzētājs iesniedz SIA Cūku Ciltsdarba centrs / SIA Agrosels rakstveida iesniegumu. Iesniegumā norāda:

- Fiziska persona vārdu, uzvārdu, dzīvesvietas adresi, kontaktinformāciju; juridiska persona nosaukumu, juridisko adresi, kontaktinformāciju.

- Iesnieguma iesniegšanas datumu.

- Strīda būtību, prasījumu un tā pamatojumu.

3. SIA Cūku Ciltsdarba centrs / SIA Agrosels 15 darba dienu laikā sniedz:

- Pamatotas prasības gadījumā sniedz pozitīvu risinājumu.

- Rakstiski sniedz pamatotu atteikumu prasības apmierināšanai.

4. Ja SIA Cūku Ciltsdarba centrs / SIA Agrosels atsakās izpildīt audzētāja prasījumu vai audzētāju neapmierina SIA Cūku Ciltsdarba centrs / SIA Agrosels piedāvātais risinājums, audzētājs strīdu risina Latvijas Republikas likumdošanā noteiktajā kārtībā..

ii) Reglaments vienlīdzīgai attieksmei pret audzētājiem, kas piedalās SIA Cūku Ciltsdarba centrs / SIA Agrosels audzēšanas programmās

Visi audzētāji, kas piedalās audzēšanas programmas īstenošanā ir vienlīdzīgi.

iii) Reglaments par dzīvnieku audzētāju, kuri piedalās SIA Cūku Ciltsdarba centrs / SIA Agrosels audzēšanas programmās, un šķirnes dzīvnieku audzēšanas organizācijas SIA Cūku Ciltsdarba centrs / SIA Agrosels tiesībām un pienākumiem.

1. Cūku audzētāju tiesības un pienākumi

- Piedalīšanās SIA Cūku Ciltsdarba centrs / SIA Agrosels audzēšanas programmās ir brīvprātīgs pasākums.
- Audzētājs slēdz līgumu ar SIA Cūku Ciltsdarba centrs / SIA Agrosels par piedalīšanos audzēšanas programmā.
- Audzētājs nodrošina precīzu cūku snieguma pārbaudes datu ieguvi un reģistrēšanu atbilstoši spēkā esošiem Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem un audzēšanas programmai.
- Cūku audzētājiem ir tiesības piedalīties audzēšanas programmā, kas apstiprināta saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas 2016/1012 8. panta 3. punktu un attiecīgā gadījumā 12. pantu, ar noteikumu, ka:
  - a) to vaislas cūkas tiek audzētas saimniecībās, kas atrodas minētās audzēšanas programmas ģeogrāfiskajā teritorijā;
  - b) tīršķirnes vaislas cūku gadījumā – to vaislas dzīvnieki pieder pie minētajā audzēšanas programmā iekļautas šķirnes vai krustojuma cūku gadījumā – to vaislas dzīvnieki pieder pie minētajā audzēšanas programmā iekļautas šķirnes, līnijas vai krustojuma.
- Cūku audzētājiem, kuri piedalās audzēšanas programmā, kas apstiprināta saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas 2016/1012 8. panta 3. punktu un attiecīgā gadījumā 12. pantu, ir tiesības:
  - a) ka to tīršķirnes vaislas cūkas saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas 2016/1012 18. un 20. pantu ieraksta tās ciltsgrāmatas pamatdaļā, kuru šķirnes cūku audzētāju organizācija šai šķirnei izveidojusi;
  - b) ka to dzīvniekus saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas 2016/1012 20. pantu ieraksta tās ciltsgrāmatas papilddaļā, kuru šķirnes cūku audzētāju organizācija šai šķirnei izveidojusi;
  - c) ka to krustojuma vaislas cūkas saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas 2016/1012 23. pantu reģistrē ciltsreģistrā, kuru krustojuma cūku audzētāju organizācija šai šķirnei, līnijai vai krustojumam izveidojusi;
  - d) piedalīties snieguma pārbaudēs un ģenētiskajā izvērtēšanā saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas 2016/1012 25. pantu;
  - e) saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas 2016/1012 30. panta 1. un 4. punktu saņemt zootehnisko sertifikātu;
  - f) pēc pieprasījuma saņemt to vaislas dzīvnieku jaunākos snieguma pārbaūžu rezultātus un ģenētiskās izvērtēšanas rezultātus, ja tādi ir pieejami;

g) pieklūt visiem pārējiem ar minēto audzēšanas programmu saistītajiem pakalpojumiem, ko šķirnes cūku audzētāju organizācija vai krustojuma cūku audzētāju organizācija, kura īsteno minēto audzēšanas programmu, nodrošina iesaistītajiem cūku audzētājiem.

2. Šķirnes dzīvnieku audzēšanas organizācijas SIA Cūku Ciltsdarba centrs / SIA Agrosels tiesības un pienākumi

- Attiecībā uz tās audzēšanas programmām, kas apstiprinātas saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas 2016/1012 8. panta 3. punktu un attiecīgā gadījumā 12. pantu, šķirnes cūku audzētāju organizācijai un krustojuma cūku audzētāju organizācijai ir tiesības neatkarīgi izstrādāt un īstenot šādas audzēšanas programmas, ar noteikumu, ka tās atbilst Eiropas Parlamenta un Padomes regulai 2016/1012 un jebkuriem to apstiprinājuma nosacījumiem;

- šķirnes cūku audzētāju organizācijai vai krustojuma cūku audzētāju organizācijai ir tiesības izslēgt cūku audzētājus no dalības audzēšanas programmā, ja tie neatbilst audzēšanas programmas noteikumiem vai nepilda pienākumus, kas noteikti Eiropas Parlamenta un Padomes regulas 2016/1012 I pielikuma 1.daļas B. punkta 1.apakšpunkta b) punktā minētajā reglamentā;

- šķirnes cūku audzētāju organizācijai un krustojuma cūku audzētāju organizācijai, neskarot tiesu lomu šajā jautājumā, ir atbildīgas par to, lai strīdi, kas var rasties starp cūku audzētājiem un starp cūku audzētājiem un šķirnes cūku audzētāju organizāciju vai krustojuma cūku audzētāju organizāciju, īstenojot saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas 2016/1012 8. panta 3. punktu un attiecīgā gadījumā 12. pantu apstiprinātas audzēšanas programmas, tiktu izšķirti saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulas 2016/1012 I pielikuma 1. daļas B. punkta 1. apakšpunkta b) punktā minēto reglamentu.

- pilda regulā Nr. 2016/1012 noteiktos uzdevumus.

- sertificē vaisliniekus un vaislas materiālu.

- pārstāv šķirnes cūku un krustojuma cūku audzētāju intereses dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba jomā Latvijā.

- kārtro un uztur cūku snieguma pārbaudes informācijas datubāzi.

Šķirnes cūku audzētāju organizācijas paškontroles sistēma

Kontroles posms	Potenciālais risks	Pasākumi risku novēršanai	Korektīvās darbības	Kontroles pasākumi
1. Personu, kas nodarbojas ar cūku vērtēšanu, snieguma pārbaudi un pārraudzību, mākslīgo apsēklošanu, darbība.	1. Nav sertifikāta vai apliecības attiecīgajā darbības jomā.	Sertifikātu vai apliecību attiecīgajā darbības jomā personai izsniedz, aptur un anulē datu centrs. Šķirnes cūku audzētāju organizācija izsniedz apliecinājumu par praktisko iemaņu apgūšanu cūku pārraudzībā un snieguma parbaudē, cūku vērtēšanā un cūku mākslīgajā apsēklošanā. Persona ne retāk kā reizi piecos gados paaugstina kvalifikāciju, apmeklējot kvalifikācijas paaugstināšanas pasākumus, kā arī kursus, seminārus un konferences attiecīgajā darbības jomā vismaz 16 stundu apjomā attiecīgās sugas lauksaimniecības dzīvnieku nozarē.	Ja persona piecu gadu laikā nav paaugstinājusi kvalifikāciju attiecīgajā darbības jomā, datu centrs uz laiku aptur sertifikāta vai apliecības darbību, līdz persona ir paaugstinājusi kvalifikāciju un atkārtoti nokārtojusi pārbaudes testu.	Apsekojot cūku audzēšanas saimniecības, pārbauda vai personām ir sertifikāts vai apliecība attiecīgajā darbības jomā.

	<p>2. Ja personu, kas nodarbojas ar cūku vērtēšanu, snieguma pārbaudi un pārraudzību, mākslīgo apsēklošanu, sniedz nepatiesu informāciju attiecīgajā darbības jomā</p>	<p>Pārraugs, vērtētājs un sēklotājs veic savu darbu godprātīgi, objektīvi un profesionāli, saskaņā ar normatīvajiem aktiem un audzēšanas programmām.</p>	<p>Ja persona nepilda normatīvo aktu prasības dzīvnieku audzēšanas un ciltsdarba jomā vai ir sniegusi nepatiesu informāciju, datu centrs uz laiku aptur sertifikāta vai apliecības darbību. Personai ir jāapmeklē kvalifikācijas paaugstināšanas pasākumi un atkārtoti jānokārto pārbaudes tests. Datu centrs anulē sertifikātu, ja persona savas darbības vai bezdarbības dēļ ir radījusi zaudējumus ganāmpulka īpašniekam, atkārtoti pārkāpusi normatīvo aktu prasības dzīvnieku audzēšanas, ciltsdarba vai veterinārmedicīnas jomā vai sniegusi nepatiesu informāciju, triju gadu laikā nav veikusi darbību sertifikātā norādītajā jomā.</p>	<p>Cūku pārraudzības un snieguma pārbaudes dati regulāri tiek uzskaitīti pirmsdokumentos un ievadīti cūku pārraudzības un snieguma pārbaudes programmā Seleks CTS. Apsekojot cūku audzēšanas saimniecības, izlases veida pārbaudes par datu atbilstību.</p>
<p>2. Vaislas kuiļu un to vaislas materiāla sertifikācija</p>	<p>1. Vaislas kuilis vai tā vaislas materiāls nav sertificēts.</p>	<p>Cūku audzēšanas saimniecībās ganāmpulku atražošanai izmantotos kuiļus vai to vaislas materiālu sertificē atbilstoši normatīvajiem aktiem un audzēšanas programmām.</p>	<p>Pēcnācējus, kas iegūti no nesertificēta vaislas kuiļa vai tā vaislas materiāla neizmanto ganāmpulka atražošanai.</p>	<p>Apsekojot cūku audzēšanas saimniecības, pārbauda ganāmpulka atražošanai izmantoto vaislinieku vai to vaislas materiāla sertifikātu derīgumu. Datubāzē ievada informāciju par izsniegtajiem sertifikātiem un to derīguma termiņu.</p>

3. Cūku audzēšanas saimniecības	Pietiekams vaislas dzīvnieku skaits	Tīršķirnes vaislas cūkas ieraksta ciltsgrāmatas pamatdaļā, krustojuma vaislas cūkas reģistrē ciltsreģistrā.	Ja cūku audzēšanas saimniecībā nav audzēšanas programmai atbilstošas vaislas cūkas, tā nevar piedalīties audzēšanas programmā.	Cūku pārraudzības un snieguma pārbaudes programmā Seleks CTS ir reģistrētas ciltsgrāmatā un ciltsreģistrā ierakstītās vaislas cūkas.
	Nav zootehniskais sertifikāts.	Ja dzīvnieku audzētāji pieprasa zootehniskos sertifikātus vaislas cūkām vai to reproduktīvajiem produktiem. Šķirnes cūku audzētāju organizācija minētos sertifikātus izsniedz. Ja tiek tirgotas vaislas cūkas, vai to reproduktīvie produkti, līdz ir jābūt zootehniskais sertifikāts.	Importētās vaislas cūka bez zootehniskā sertifikāta nevar izmantot ganāmpulka atražošanai. Lai izmantotu dzīvnieku bez zootehniskā sertifikāta ganāmpulka atražošanai, nepieciešams nokārtot zootehnisko sertifikātu valstī, kur dzīvnieks iegādāts vai izaudzēts.	Reģistrējot importētās vaislas cūkas vai to reproduktīvos produktus cūku pārraudzības un snieguma pārbaudes programmā Seleks CTS, izmanto zootehnisko sertifikātu. Apsēkojot cūku audzēšanas saimniecības, pārbauda importēto vaislas dzīvnieku zootehniskos sertifikātus.
4. Izcelsmes datu ticamības pārbaude	Neatbilst vaislas cūku izcelsmes dati.	Šķirnes cūku audzētavās vaislas dzīvnieka identitāti nosaka pēc kreisā ausī tetovētā vai ievietotā metiena numura. Metiena numuru ietietovē vai ievieto 24 stundu laikā pēc piedzimšanas. Vaislas jauncūkai individuālo numuru ietietovē labajā ausī un krotāliju ieliek kreisajā ausī. Tetovējuma un krotālijas numuri ir identiski.	Vaislas cūkas, kurām neatbilst izcelsmes dati neizmanto ganāmpulka atražošanai vai realizē gaļai.	Apsēkojot cūku audzēšanas saimniecības veic izlases veida izcelsmes pārbaudes, salīdzinot pirmdokumentos norādīto informāciju ar cūku pārraudzības un snieguma pārbaudes programmā reģistrēto.

To tīršķirnes vaislas dzīvnieku audzētāju saraksts, kas piedalās audzēšanas programmā, – atbilstoši regulas Nr. 2016/1012 I pielikuma 1.daļas B sadaļas 1.punkta "a" apakšpunktam un vaislas dzīvnieku skaits attiecīgās audzēšanas programmas īstenošanai ģeogrāfiskajā teritorijā – atbilstoši regulas Nr. 2016/1012 I pielikuma 1.daļas A sadaļas 4.punktam

Šķirnes cūku audzēšanas saimniecības kas realizē audzēšanas programmu Latvijas Baltās šķirnes cūkām

Nosaukums	Suga	Šķirne
Druva, SIA	cūka	Latvijas Baltā
Spila Viktorija	cūka	Latvijas Baltā